

Simon Hix Euroopa Liidu demokraatia defitsiidist

Margit Parts, Eesti Rahvusraamatukogu Euroopa Liidu infokeskuse infospetsialist

Simon Hix on Londoni Majanduskooli Euroopa ja võrdleva poliitika professor. Ta on ülikooli politoloogia ja poliitilise ökonoomia grupi juht ning ajakirja *European Union Politics* kaastoimetaja. Euroopa Liidu poliitika juhtiva eksperdina on ta mitmete mainekate ülikoolide, sealhulgas USA Stanfordi ja Berkeley ülikooli, Pariisi Sciences Po ülikooli ning Brügge Euroopa Kolledži külalislektor. Akadeemilise tegevuse kõrvalt on ta nõustanud ka Ühendkuningriigi valitsust, Euroopa Parlamenti ja Euroopa Komisjoni. Tema nimi seostub Euroopa-uuringutega kursis olevatele inimestele eelkõige demokraatia defitsiidi temaatikaga. Koos mõttekaaslase Andreas Føllesdaliga on Hix seisukohal, et demokraatia defitsiit on suurimaid Euroopa Liidu demokraatia ja legitiimsuse probleeme. Euroopa Parlamendi uurimisgrupi juhina on Hixi teine suurim Euroopa Liidu teemaline uurimisvaldkond poliitiline käitumine Euroopa Parlamendis.

Demokraatia defitsiidi küsimus tõusetus seoses Euroopa Liidu pädevuste suurenemisega. Euroopa keskmise kodaniku vaadetele lähedase poliitika kujundamine ilma poliitilise debati ja poliitiliste valikuteta näitab, et Euroopa Liit ei ole demokraatlik. Hoolimata sellest, kas Euroopa Liidus on või ei ole demokraatia defitsiiti, kasvab tendents näha Euroopa Liitu ebademokraatlikuna.

Euroopa Liidu demokraatia defitsiidi standardkäsitlus ja Hixi vastuväited

Euroopa Liidu demokraatia defitsiidil puudub ühtne mõiste, kuid tal on viie tunnusega nn standardversioon: 1) Euroopa integratsioon tähendab riikide parlamentide rolli vähenemist ja täidesaatva võimu suurenemist; 2) Euroopa Parlament on liiga nõrk; 3) Euroopa Liidu temaatika ja probleemid (Euroopa element) ei ole põhiküsimus riigi parlamendi valimistel ega Euroopa Parlamendi valimistel; 4) Euroopa Liit on valijatele liiga kauge; 5) Euroopa Liidu valdavalt parempoolne poliitika ei leia toetust kodanike seas. Simon Hix esitab standardkäsitlusele oma vastuväited ja lisab elemendi, mis tema hinnangul käsitlusest puudub.

Hixi hinnangul on Euroopas kõige otsesemalt vastutavad poliitikud riikide valitsuste liikmed, sest valimiste peaküsimus on valitsuse moodustamine ja peaministri ametikoht. Valitsuse domineerimine Euroopa-otsuste tegemisel vähendab aga riikide parlamentide autoriteeti. Euroopa Parlamendile on lisandunud poliitilisi otsustuspädevusi, samuti hääletab ta Euroopa Komisjoni koosseisu üle ning kasutab seda võimu riikide parlamentide lobitöö vastu. Väite puhul, et Euroopa Liit on liiga kauge, on Hixi hinnangul tegemist paranoiaga, sest institutsioonide uued sisereeglid võimaldavad juurdepääsu institutsioonide dokumentidele ja informatsioonile. Nii Euroopa Parlamendil kui ka liikmesriikide parlamentidel on võimalik tutvuda seadusloomega Euroopa Komisjonis ja Euroopa Liidu Nõukogus ning Euroopa Liidu õiguse rakendamisega. Ainus institutsioon, kus otsuste tegemine võiks olla läbipaistvam, on Hixi arvates Euroopa Liidu Nõukogu, sest kodanikud peaksid teadma, millise liikmesriigi valitsus ettepaneku tegi ning milliseid muudatusi arvestati ja milliseid mitte. Vastasel juhul puudub kodanikel ülevaade, mida valitsuste esindajad kodanike nimel Euroopa Liidus teevad. Euroopa Liidu institutsionaalsest ülesehitusest tulenevalt vajatakse poliitika kujundamisel kõikides seadusloomega seotud institutsioonides laiapõhjalisi koalitsioone. Seetõttu on Euroopa Liidu poliitika pigem tsentristlik kui parempoolne.

Hixi puuduva elemendi analüüs

Demokraatliku valitsuse teoreetikud eristavad protseduurilist ja olemuslikku (substantiivset) demokraatiat. Demokraatia protseduuriline aspekt on seotud valitsemise reeglitega, olemuslik poliitilise protsessi sisuga. Olemuslik demokraatia tähendab kontrolli täidesaatva võimu ja poliitilise tegevuskava üle, mis võimaldab kodanikel samastuda võitjate (valitsuse moodustajad) või kaotajatega (opositsioon). Kuigi Euroopa Liit vastab igati demokraatia protseduurilistele nõuetele, on olemuslik demokraatia probleem, sest Euroopa Liidus puudub avalik konkurss olulistele ametikohtadele ja arutelu poliitilise tegevuskava valimisel. Formaalselt on Euroopa Komisjon liikmesriikide valitsuste ja Euroopa Parlamendi kaudu kaudselt valitud, tegelikult nimetatakse Euroopa Komisjoni liikmed valitsusjuhtide salajastel läbirääkimistel. Parlamendi valimised on Euroopa riikides küll kõige demokraatlikum ja konkurentsipakkuvam protsess, kuid sealgi puudub sageli Euroopa Liidu mõõde. Näiteks ei avalda poliitilised parteid, keda nad toetavad Euroopa Komisjoni presidendina.

Euroopa Liidu teemalised referendumid võimaldavad valijatel paremini oma eelistusi näidata. Kahjuks ei ole võimalik referendumil avaldada oma seisukohta täidesaatva võimu või lahendamist vajavate küsimuste üle, sest referendumidel on hääletusel üksikküsimused ning rahvahääletuse tulemused ei mõjuta Euroopa Liidu poliitika kujundamist. Seda lõhet ei suuda vähendada ka Euroopa Parlamendi valimised, sest nendel valimistel arutatud teemad ei ole seotud Euroopa Liiduga. Euroopa Parlamendi valimistel ei esitata kandidaate Euroopa Komisjoni presidendi kohale ega diskuteerita selle üle, millised erakonnad moodustavad Euroopa Parlamendi suurima fraktsiooni. Alates esimestest otsevalimistest 1979. aastal kuni viimaste Euroopa Parlamendi valimisteni on tegemist teisejärguliste valimistega, mis tähendab, et Euroopa Parlamendi valimistel osalejate hulk on väiksem kui riigi parlamendi valimisel ning Euroopa Parlamendi valimisel osutuvad tihti valituks äärmuslike vaadetega või marginaalsed erakonnad, kes riigi seadusandliku kogu valimistel kunagi ei võidaks. Valijad kasutavad Euroopa Parlamendi valimisi pigem valitsuse poliitika mõjutamiseks.

Kokkuvõtvalt leiab Hix, et Euroopa Liidu toimemehhanismid ei suuda pakkuda poliitilise võimu konkurentsile. Seos riigi parlamendi ja Euroopa Parlamendi valimistel tehtud valikute ja Euroopa-tasandi poliitika vahel on liiga nõrk. Seepärast sarnaneb Euroopa Liit pigem valgustatud despotismiga kui demokraatliku valitsusvormiga. Hix pakub lahendusena süstida rohkem poliitilist konkurentsi Euroopa Liidu poliitilistesse protsessidesse. See ei muudaks Euroopa Liitu üleöö demokraatlikumaks, kuid võimaldaks liidul toimida avatumalt ja demokraatlikumalt.

Simon Hix on mitmete raamatute autor, viljaka uurijana ilmub tema sulest igal aastal paar-kolm teadusartiklit. Teadustöö kõrvalt leiab professor Hix aega ka meediaesinemisteks, teda on ETV saate "Välisilm" tarbeks intervjuueerinud Kadri Kukk.

Raamatuid

Hix, S., Lord, C. (1997). *Political Parties in the European Union*. Houndmills, London: Macmillan; New York: St. Martin's Press.

Hix, S. (2005). *The Political System of the European Union*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan.

Hix, S., Noury, A., Roland, G. (2007). *Democratic Politics in the European Parliament*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.

Hix, S. (2008). What's Wrong with the European Union and How to Fix It. London: Polity.

Artikleid

Hix, S. (2008). The EU as a New Political System. – D. Caramani (ed). Comparative Politics. Oxford: Oxford University Press, pp 573–601.

Hix, S. (2008). Towards a Partisan Theory of EU Politics. – Journal of European Public Policy, vol 15, issue 8, pp 1254–1265.

Hix, S., Hagemann, S. (2009). Could Changing the Electoral Rules Fix European Parliament Elections? – Politique Européenne, no 28, pp 27–41.

Hix, S., Noury, A. (2009). After Enlargement: Voting Patterns in the Sixth European Parliament. – Legislative Studies Quarterly, vol 34, no 2, pp 159–174.

Hix, S., Noury, A., Roland, G. (2009). Voting Patterns and Alliance Formation in the European Parliament. – Philosophical Transactions of the Royal Society B, vol 364, no 1518, pp 821–831.

Høyland, B., Sircar, I., Hix, S. (2009). An Automated Database of the European Parliament. – European Union Politics, vol 10, no 1, pp 143–152.

Warntjen, A., Hix, S., Crombez, C. (2008). The Party Political Make-Up of EU Legislative Bodies. – Journal of European Public Policy, vol 15, no 8, pp 1243–1253.

Simon Hixi koduleht

www.VoteWatch.eu – veebileht, mille kaudu saab jälgida hääletamiskäitumist Euroopa Parlamendis.